

Modern medborgartjänst

Träffade min gamle armékompis Tolvanen när jag stod i duschen i Helsingegatans simhall. Vi försökte komma ihåg när vi hade träffats senast men gav snabbt upp och mindes i stället det goda kamratskapet i Dragsvik. Nej, det blev inget snack om garnisonens framtid. Och jo, vi talade svenska med varandra ännu efter alla dessa år.

Så blir det ju ofta. Man träffar för ett kort ögonblick en gammal vän, kommer i efterhand ihåg ett och annat, och väver sedan ihop diverse minnen och associationer till en mer enhetlig tanke. I detta fall associerade jag inte alls Tolvanen med de förestående nedskärningarna inom försvarsmakten utan började i stället begrunda värnpliktsarméns historia och framtid mer i allmänhet.

Alla organiserade samhällen ordnar på något sätt ett gemensamt försvar för sig. Olika typer av värnplikter har därför funnits länge, men det verkliga genombrottet för värnpliktsbaserade system skedde ändå på 1860-talet då preussarna ställde upp en civil massarmé som på kort tid segrade i tre krig och säkrade Tysklands enande 1871. Följande sekel blev de stora värnpliktsarméernas och de ofantliga människoslakternas epok.

Vid ingången till 2000-talet har dock närapå alla europeiska länder avstått från sina värnpliktsarméer och återgått till professionellt bemannade försvar. Undantag utgör i praktiken Finland, Österrike och Grekland, vilket gör att många antar att nedmonteringen av vår värnpliktsarmé är snart förestående trots alla energiska dementier.

De som har bråttom med att skrota Finlands värnpliktsystem bör dock minnas att det då gäller att snabbt ansluta sig även officiellt till Nato. Sveriges försvar har i praktiken varit synkroniserat med Nato sedan 1950-talet och på 1990-talet följde Finland efter. Tills vidare har dock ingetdera landet legaliserat detta samboförhållande. Kanske sammanhänger det med att man inte är så fruktansvärt ivrig på att axla ett betydande ansvar för Baltikums försvar.

En rimlig gissning är ändå att vapenteknologin inom 10–15 år har blivit så dyr att Nato förväntar sig att alla som står under dess beskydd också är fullt betalande medlemmar. I Finlands fall skulle detta betyda en slutgiltig avveckling av vår värnpliktsarmé, vilket förstås vore beklagligt för många garnisonsorter.

Men än värre är att vi därmed också går miste om en institution som har skapat en genuin känsla av att vi har ett gemensamt ansvar för vårt samhälle och dess försvar. Vi borde därför på allvar börja diskutera hur vi kunde ersätta värnplikten med en modern medborgartjänst för båda könen. Folket skulle få välbehövliga kunskaper i och konkreta erfarenheter av t.ex. vård, utbildning, naturbruk och fortsättningsvis också olika slags krishanteringar. Systemet skulle självfallet inbegripa fortbildning.

Den rikssvenske vänstersossen Göran Greider framförde samma tanke för ett par år sedan och beskylldes genast på webben för att tänka i samma banor som Himmler och Pol Pot. Denna gång är han dock på helt rätt spår.

Henrik Meinander, HBL 27.3.2012